

PLAN VAN DE ARBEID

Met veel spektakel presenteerden de SDAP en de NVV in 1935 'Ons Plan voor Ons Volk', het sociaal-democratisch antwoord op de economische crisis.

Grote investeringen van de overheid moesten zorgen voor bestaanszekerheid en een behoorlijk levenspeil. Die manier van denken was op dat moment volstrekt nieuw in Nederland.

Een grote campagne zorgde voor betrokkenheid bij de partijleden.

Zo kwam het elan terug in de partij en met het elan de vernieuwing.

AUTEUR Margit van der Steen

Verder lezen

John Jansen van Galen, Jan Nekkers en Dick Pels, *Het moet, het kan! Op voor het Plan! Vijftig jaar Plan van de Arbeid* (Amsterdam 1985).

Peter Jan Knechtmans, *Socialisme en democratie. De SDAP tussen klasse en natie, 1929-1939* (Amsterdam 1989).

Bernard Rulof, *Een leger van priesters voor een heilige zaak. SDAP, politieke manifestaties en massapolitiek* (Amsterdam 2007).

Margit van der Steen, *Drift en koers. De levens van Hilda Verwey-Jonker (1908-2004)* (Amsterdam 2011).

Het Plan van de Arbeid

De economische crisis en het opkomende fascisme begin jaren dertig stelden de sociaal-democratie voor fundamentele vragen. Moest ze kiezen voor radicale veranderingen of voor beperkte aanpassingen? De hervormers wonnen het pleit, maar daarmee hadden SDAP en NVV nog geen concrete oplossing voor crisis en fascisme. Om toch iets te doen, stelde het partijcongres van de SDAP in 1934 een wetenschappelijk bureau in met als directeur de jonge Delftse ingenieur Hein Vos. Samen met onder meer Jan Tinbergen kreeg hij de opdracht een Plan van de Arbeid te ontwerpen.

Het idee voor een dergelijk programma kwam uit België, van Hendrik de Man. Maar ook landen als Zweden, de Sovjet-Unie en zelfs de Verenigde Staten werkten met planning en overheidsingrijpen. De meest recente economische inzichten van Keynes onderbouwden het Plan.

De kern van het Plan was zorgen voor bestaanszekerheid en een behoorlijk levenspeil. Investerings in grootschalige openbare werken moesten zorgen voor werkgelegenheid en koopkracht. Daarnaast moest de conjunctuur worden beheerst en de economische structuur versterkt door een versnelde en planmatige industrialisatie. Het bedrijfsleven moest worden geleid door nieuw te vormen bedrijfsschappen met aan de top een Centraal Economische Raad.

Om partijleden te betrekken bij het Plan vonden vele manifestaties en feestelijke bijeenkomsten plaats. Er was een uitgekende presentatie op 26 en 27 oktober 1935 met veel vlagvertoon, bazuingeschal en retoriek van partijvoorzitter Koos Vorrink. Voor verschillende groepen was aansprekend campagnemateriaal vervaar-

digd, variërend van fietsvlaggen en buttons tot kleurrijke affiches en een Planlied ('Het moet, het kan! Op voor het Plan!'). Voor het eerst gebruikten de sociaal-democraten nieuwe propagandatechnieken uit de wereld van reclame en marketing. Dat had wel voor lastige discussies gezorgd. Het lag niet voor de hand dat socialistische methoden van het 'grootkapitaal' gebruikten.

Het enthousiasme overheerste. De SDAP liet andere politieke partijen zien dat ze als volwaardige regeringspartij een alternatief had voor de economische malaise. Het Plan koos voor een nationale aanpak van de crisis en een grote rol voor de staat in de economie. Dit leidde wel tot enige kritiek van bijvoorbeeld Hilda Verwey-Jonker, die meende dat een nationale aanpak niet zou werken in een internationaal georganiseerde economie. Het nationale perspectief liep echter parallel met de toenemende waardering voor staatsinstellingen in de partij, iets waarvan ook jonge intellectuelen als Stuuf Wiardi Beckman en Marinus van der Goes van Naters getuigden. De aandacht in de SDAP verschoof zo langzaam maar zeker van grootse denkbbeelden over maatschappijverandering naar het opstellen van concreet uitvoerbare plannen.

Het Plan van de Arbeid functioneerde als katalysator in het veranderingsproces dat de SDAP in de jaren dertig doormaakte. Het lag aan de basis van het nieuwe beginselprogramma van 1937, dat op zijn beurt weer een weg baande voor de eerste kabinetsdeelname van de SDAP in 1939. Op veel waardering van andere politieke partijen kon het Plan in eerste instantie echter niet rekenen. Na de oorlog veranderde dat. Grondgedachten uit het Plan lagen aan de basis van de opbouw van de naoorlogse verzorgingsstaat. Voor zijn baanbrekende werk ontving Tinbergen in 1969 de allereerste Nobelprijs economie.